

Analýza potřeb měst a obcí ČR dle územních typů

Jeden ze vstupů do připravované SRR po roce 2021+

Od počátku roku 2017 probíhají na Odboru regionální politiky Ministerstva pro místní rozvoj první kroky k formování základní kostry Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+. Svaz měst a obcí ČR na přípravě tohoto strategického dokumentu aktivně spolupracuje a pro analytickou část byla jedním z hlavních zdrojů i Analýza potřeb měst a obcí ČR, upravená pro územní typy SRR 2021+.

Cílem nové Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ je vytvořit respektovaný národní strategický dokument v oblasti regionálního rozvoje, který bude stanovovat základní cíle a potřeby regionů a hledat širší portfolio zdrojů financování regionálního rozvoje. Také se bude snažit vytvořit užší vazbu mezi strategickým a územním plánováním a jedním z cílů bude formulovat základní strategické cíle s vytyčením velkých regionálních témat a priorit. Při přípravě je uplatňován partnerský přístup a pravidelně probíhají pracovní skupiny k velikostním kategoriím a také tematicky zaměřené (sociální, ekonomická a environmentální) za účasti širokého portfolia územních partnerů. Strategie regionálního rozvoje 2021+ bude předložena vládě ke schválení na jaře 2019. Bližší informace k SRR 2021+ najdete na webové stránce k územní dimenzi MMR.

Pro správné zacílení potřeb měst a obcí ČR jsme ve spolupráci s Univerzitou J. E. Purkyně (UJEP) vytvořili transformaci Analýzy potřeb měst a obcí ČR dle územních typů Strategie regionálního rozvoje 2021+. Připravovaná SRR 2021+ nepracuje s velikostními kategoriemi obcí, ale definuje těchto 5 typů území: Metropolitní centra, Aglomerace, Regionální centra, Strukturálně postižené kraje a Hospodářsky a sociálně ohrožená území. Proto jsme dohromady s děkanem Koutským z UJEP vzali všech 732 vyplněných dotazníků a jednotlivé obce a města rozdělili do výše zmíněných územních typů, které jsou určeny Analýzou sídelní struktury MMR.

Obecné závěry Analýzy potřeb měst a obcí ČR dle územních typů SRR 2021+

Metropolitní centra – Do této kategorie spadají města Praha a Brno, která se svým širším zázemím tvoří metropolitní areály. Jejich výjimečnost tkví v mnoha faktorech a je dána migrační přitažlivostí v důsledku jejich rozvinutých a vyspělých trhů práce. Prioritní potřeby těchto měst jsou v dopra-

vě. Směřují sem nejvýznamnější komunikace ČR a je nutno řešit transit v samotných centrech měst a také v nejbližším zázemí. Obě města také trápí nedostatek parkovacích míst pro rezidenty i návštěvníky. Díky realitnímu trhu zde chybí dostupné bydlení, včetně sociálního. Velmi nadprůměrná vzdělanost populace umožňuje oběma metropolím být ambiciózní ve vztahu k rozvoji inovativních a kreativních odvětví. Rozvoj měst podle jejich zástupců v nejbližší budoucnosti ovlivní stárnutí populace, digitální gramotnost obyvatelstva a klimatické změny vč. přírodních rizik a ohrožení.

Agglomerace – Agglomerace tvoří poměrně heterogenní skupinu sídel a jedná se v zásadě o všechna statutární města. Každopádně lze konstatovat, že velká města v ČR zařazená do kategorie center aglomerací věnují podstatně vyšší pozornost sociálním tématům a lidským zdrojům než venkov. Pořízená data napovídají, že v centrech aglomerací se hromadí problémy, které nezpůsobují pouze rezidenti, ale také obyvatelstvo jejich těsného i širšího zázemí. Města dnes čelí velmi vyhrcované dopravní zátěži. Nejvíce jsou akcentovány problémy související s dopravou (dopravní přetíženost, špatný stav pozemních komunikací, nedostatek parkovacích ploch). A problémy jsou samozřejmě i s lidmi tam, kde se ve vyšší míře koncentrují: sociálně vyloučené lokality, bezdomovectví, černé skládky, chybějící kvalifikovaná pracovní síla. Střediska aglomerací dále velmi intenzivně řeší brownfieldy na straně jedné, na druhé straně postrádají cenově dostupné bydlení. Obavy mají ze stárnutí populace a úbytku pracovních míst plynoucích z poklesu průmyslové výroby. Sází na digitální gramotnost a všeobecnou vzdělanost obyvatelstva. Uvědomují si, že musí být bezpečná, energeticky úsporná a výhodu spatřují ve své geografické poloze.

Regionální centra – Regionální centra tvoří většinou okresní města, menší část regionálních center jsou města, která

nemají status okresního města, ovšem svojí populační velikostí přesahují hranici 15 tisíc obyvatel. Regionální centra tvoří z větší části jádra venkovských regionů. Z toho také plyne typ projektů, na které jsou tato města hrdá, poněvadž jde více méně o tvrdé projekty, které se dají skrýt pod heslo revitalizace území. Tím se především míní rekonstrukce centrálních částí měst (náměstí, hlavní ulice, pěší zóny) a atraktivněji vzhledu a funkčních prvků v rámci sídlišť. Problém představují hlavně dopravní aspekty života regionálních center. Trápí je dopravní přetíženost (často i díky chybějícím obchvatům měst), stav pozemních komunikací a nedostatek parkovacích ploch. Jako územní typ jsou výjimečná ve zdůrazňování svých dobrých podmínek pro podnikání a potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu, které jsou v agregovaném vyjádření umocněné dobrou geografickou polohou. Za nejvýznamnější faktory rozvoje považují stárnutí populace, vzdělanost obyvatelstva, chudobu a sociální vyloučení, otázku poklesu průmyslové produkce a bezpečnosti.

Strukturálně postižené kraje – Moravskoslezský, Karlovarský a Ústecký kraj – strukturálně postižené kraje jsou vnitřně značně heterogenní. Z Analýzy vyplývá, že města a obce ve strukturálně postižených krajích jako celek vykazují ve svých postojích k identifikaci problémů a jejich řešení nízkou míru integrity. Shoda byla identifikována u prospěšnosti jednoho typu realizovaných aktivit – obce jsou dle vysoké četnosti odpovědí jako celek hrdé na infrastrukturu pro sport a volný čas. S ohledem na fakt, že území strukturálně postižených krajů je dlouhodobě příjemcem dotací, což se pravděpodobně v blízké budoucnosti nezmění, nacházejí zástupci obcí v tomto územním typu vysokou shodu na problematice administrativně náročného nastavení dotačních mechanismů. Navíc by taktéž ve větší míře obce uvítaly vyšší příjmy z rozpočtového určení daní. Strukturálně postižené kraje vykazují dlouhodobě každoroční úbytky obyvatelstva (i v relativním vyjádření), které jsou způsobené záporným migračním saldem. V území se nedaří udržet mladší složku populace schopnou zakládat rodiny. Velkým tématem pro budoucnost strukturálně postižených krajů je tak faktor stárnutí populace.

15 | informujeme

Hospodářsky a sociálně ohrožená území

– Do těchto území spadají ty obce a města s prokazatelným úbytkem obyvatel a jsou rozdělena na městské a venkovské.

Městské typy těchto území řeší problémy infrastrukturní povahy, ale i komplikace sociální povahy, které však nevyzněly tak akcentovaně, jak by se dalo očekávat. Jako své úspěchy vidí městská populačně ztrátová území aktivity v oblasti infrastruktury pro sport a volný čas. Shodují se na špatném stavu pozemních komunikací, problémy mají s kanalizací a čistíčkami odpadních vod. Chtějí řešit kvalitu a rozsah služeb pro

občany, uvědomují si, že demografický vývoj není pro ně příznivý. Stárnutí populace považují za stěžejní faktor rozvoje v následujících deseti letech. Svoji finanční situaci by nejraději řešily vyššími příjmy ze sdílených daní prostřednictvím mechanismu rozpočtového určení daní.

Hospodářsky a sociálně ohrožený venkov, neboli venkovské SO ORP, které mezi lety 2005 a 2015 zaznamenaly pokles populace, trápí především dopravní infrastruktura, a tak nepřekvapí, že si nejvíce cení svých projektů zaměřených na budování nebo rekonstrukce místních komunikací.

Nedostatečnou hodnotí obce ve venkovských hospodářsky a sociálně ohrožených územích občanskou vybavenost. Negativem je i kumulace pracovních příležitostí ve střediscích na úkor venkovského zázemí, a to především ve službách. Obce na venkově se nechtějí zaobírat složitými dotačními mechanismy. Upřednostňují jednoduchá dotační řízení, více peněz ze sdílených daní přímo do rozpočtu z rozpočtového určení daní, tak aby neměly problémy s financováním projektů, a získávání peněz i z vnějších zdrojů.

Podrobnější výsledky Analýzy naleznete v obou výstupech, které jsou dostupné na našich webových stránkách v rámci oblasti činnosti EU a regionální rozvoj.

Zdroje:

1. Analýza problémů, potřeb a faktorů rozvoje obcí ČR podle typu území, RNDr. Václav Novák, Ph.D., RNDr. Šárka Palcová, RNDr. Jaroslav Koutský, Ph.D., Fakulta sociálně ekonomická, UJEP, Ústí nad Labem, únor 2018
2. Analýza problémů, potřeb a faktorů rozvoje obcí ČR podle typu území, syntetické shrnutí, RNDr. Václav Novák, Ph.D., RNDr. Šárka Palcová, RNDr. Jaroslav Koutský, Ph.D., Fakulta sociálně ekonomická, UJEP, Ústí nad Labem, únor 2018

*Mgr. Lucie Kořínková
sekce regionálního rozvoje a zahraničních
vztahů Kanceláře Svazu*

**MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR**

Analýza byla zpracována za přispění prostředků státního rozpočtu ČR z programu Ministerstva pro místní rozvoj.